

לאוהבים (לאגודתיים ולמזרחיים)

ירחון דגלנו תרפ"א
הכותב: בניציון בערמא

המתוקנים שבהמזרחיים התחילו להכיר כי הפוזיציות שלהן בתוך ההסתדרות הציונית אינן איתן. הרב פיהאן, חבר ההנהגה של הסתדרות המזרחית העולמית ועורך "התור" בירושלים, התפטר ממשמרתו – משמרת מנהיג במרכז של המזרחי העולמי, וגם אינו מקבל עליו יותר אחריותה של עריכת "התור" ("התור" גליון י'ז); הפרופיסור חיים פיק, חברו של הרב פישמאן בהנהגת ה"מזרחי", שואל משיב על שאלתו בחיוב, אבל השאלה כשהיא לעצמה מעידה כי הפרופסור בנכבד מפקפק הרבה בעתידו של "המזרחי"; הרב מ.א. עמיאל (רב באנטוורפין) כותב בתוך שאר דבריו במאמרו "נחפשה דרכינו" (ה"מזרחי" גליון 19 היוצא לאור בוורשה) גם כדברים האלה: "כבר באה העת לבלתי לירוא מן האמת ולהגיד אותם בגלוי ובפומבי כו' "בנוגע לרעיון המזרחי, למטרתו העיקרית: "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל" כו', "הננו מוכרחים להודות על האמת, כי מטרה זו לא השגנו לעת עתה אף במקצתה, בארץ ישראל הציונית, אתה יכול לראות את כל התורות שבעולם, גם התורות היותר חדשות שבחדשות, מלבד – קיומו של – תורת ישראל" ובמרירות גדולה מסיים הרב הנכבד הנ"ל את מאמרו ו"שאלת קיומו של ה"מזרחי", שאלה להיות או לחדול, דורשת מאיתנו הפעם לבקש דרכים רדיקליים לתקן את המצב"

מכיר אנכי היטב בצערם של החכמים האלה, מצד אחד הנם מסורים בכל לבם למסורת ישראל ולקדשי אומתם, ומצד השני הנם קשורים בכל נשמתם ובמותרות אהבה עזה, שרק לב עברי יכול לאהוב כל כך, לארץ ההיסטורית שלנו ושתי אהבות הללו, אהבת הקודש ואהבת הארץ, בשיטת הציונים, צוררת אשה רעותה, אם יתמכרו לעבודת בנין הארץ על פי הסיסמא של הציונים, עליהם להתרחק מקדשי ישראל ומעיקרי היהדות הדתית, ובאופן כזה הם נכווים משתי אשים, ושאלת קיומו של ה"מזרחי" שאלת להיות או לחדול מנקרת את מוחם, ואינם מוצאים דרך איך לצאת ממצבם הטרגי והבלתי נורמלי.

פירכוסים נפשיים כאלה מאנשים המתאבקים לא עם איזה אויב כ"א עם צל עצמם, מעוררים השתתפות בצער גם אצל אלה שאינם נחשבים להם לאוהבים. כל אלה שיש להם רגש אנושי וניצוץ אלקי בתוך נשמתם, אינם יכולים להשאר קר ובלא התענינות בשעה שהם מכירים בגסיסת הרוח של בעלי רוח הרודפים אחר איזה משא נפש ואינם משיגים את מבוקשם: אינם יכולים להביט על פרכוסים כאלה ועל התאבקות כזו כעל מחזה שעשועים: לנקום, להתענג ולראות ביסורי הנפש של הלוחמים עם צלם, בגלל שאלה המעונים אינם בני מפלגתם ויש להם עמהם סכסוך דברים. לא צודקים לדעתי הם האנשים המטילים חשד של צביעות ואומרים כי הפרכוסים ממין זה לא טבעיים הם, כ"א הנם עשויים בכוונה כדי להטיל אבק בעיני תמימים להאמין להם כי אמנן דואגים שהישוב העברי בארץ ישראל יהיה ישוב עברי באמת, על פי המסורה העברית, אם

נטיל חשדים כאלה אין לדבר סוף, האדם יראה לעיניים, והאלוקים –ללב, וממילא אנחנו כבני אדם אין לנו רשאים לדון על דברים שבלב, ואלה הרואים באחרים שאינם עמהם תמימי דעות רק שקר ותרמית צבועים שאין תוכם כברם, אף במקום שאין להם הוכחות גלויות בכך פוגמים הרבה במוסר האדם ומחללים את קדשי הלב.

לכן השאלות והספיקות המנקרות את מוחם של מנהיגי ה"מזרחי" צריכות להיות ענין להתעניין בו גם בעד אלה שאינם נחשבים למזרחיים, הדבר הזה הנהו עניין בעד כל אלה שלבם ער לכל דבר נכבד נפל בישראל, אם הם "מזרחיים" או לא "מזרחיים" רואים אנחנו לפנינו חזיון מיוחד במינו, משמח ומעציב כאחד, הסתדרות יהודית ידועה באה בין המצרים, ואין לה מרחב לצאת. זו היא הטרגדיה שבחזיון זה והאור שבצל – כי יש לנו מקום לקוות להחזרת אבדה לאחר יאוש. בעיניים כלות מצער ויגון פנימי הבטנו על האילמנט הלזה של היהדות המסורתית, איך הוא משתמש לכלי שרת בעד ההסתדרות הציונית להיות לה לסיוע להוציא אל הפועל את שאיפתה לבנות את העתיד העברי על יסודות חדשים שאין להם כל שיכות להעבר העברי במובנו הדתי, וביותר היה הכאב גדול, כי החלק היותר נכבד מהמסיעים למחריבי העבר העברי, הנם נאמנים לכל קדשי ישראל בעבר ורוצים בקיומם גם לעתיד, רק כמוכי שכרון, בלא הכרה, היו לכלי חפץ בידיהם של המחריבים להרוס את הנושנות מעולם העברי, ועתה לרגלי הספיקות והפקפוקים שנתעורר במחנה ה"מזרחיים" יכולים אנחנו לקוות גם ליקיצה, סוף כל סוף ימצאו את הדרך איך לצאת מן המיצר, ויוחזר לנו מה שחשבנו לדבר אבוד, ומה שהיה שלנו מכבר יהיה שלנו גם להבא.

הרב עמיאל אומר שם במאמרו "ידעתי גם ידעתי, כי בארץ ישראל הרמבני"ת כר' אין הדבר רע אבל בארץ ישראל הציונית כו' בזו אנו יודעים היטב לצערנו, איזה פנים יש בה לתורת ישראל..." והרב הנכבד הלזה מוסיף: "ואת האמת הלא אי אפשר לכחד, כי כל הכספים של הקרנו הציונות והמזרחיות הולכים רק לטובת ארץ ישראל זו האחרונה."

דברים חריפים כאלה הרה "מזרחי, המצדיקים במעט מילים את כל הטענות והטביעות של מתנגדי הציונית, שומעים אנחנו בפעם הראשונה, סימני יקיצה ותחיה כאלה במחנה המזרחיים באמת משמחים את הלב, הדברים האמורים מעידים על הרב הלז כי הוא יודע את האמת, וגם מאידים עליו כי אינו מכוון למרוד בהאמת הידועה לו.

הרב פישמאן ב"התשובה לרבים: (ה"תור" גליון יז) אומר: "לדעתי אי אפשר להמזרחי" להסתפק בהטבעת חותמו על השקלים הנמכרים, אלא שהו א צריך להטביע את חותמו והשקפותיו על כל המעשים במשך כל השנה"... ובאשר הרב הלזה ראה ונוכח כי ה"מזרחי" תופס בתוך הציונית רק את המקום של שמש המוכר שקלי הציונית, ולחצוצרה לאסוף את כל המחנות בשביל מטרות ציוניות, לכן התפטר ממשמרתו.

רב זה שהנהו גם חכם, מרגיש את כל עומק הטרגדיה שבחזיון התוגה מה שה"מזרחי" משחק על הבמה הציונית, מרגיש ואינו רוצה להיות קומדינט משחק, אמנם רואים אנחנו כי אינו רוצה, אבל מי יודע אם בעל הוא על רצונו?

באור רחב, מה שאפשר ללמוד מהתפטרותו של הרב פישמאן, נותן הרב עמיאל במאמרו "נחפשה דרכינו" (ה"מזרחי" הנ"ל) "אמנם תשובה ברורה על התפטרות בלתי נורמלית זו אפשר

לנו למצא רק במצב הבלתי נורמלי של "המזרחי" בכלל" כו' כו'. "אמנם בודאי יבוא על מקום המנהיג שנתפטר כעת מנהיג אחר, טוב ממנו או גרוע, אבל עלינו לדעת מראש, כי בעיקר הדבר מאומה לא נתקן בזה" כו' "וכל זמן שנהיה סמוכים רק על שלחן הציונים בלי שום אמצעים מקוריים מצדנו אז נהיה קטנים אף אם יהי' לנו מנהיגים הגדולים שבגדולים" על הדברים האלה אין לנו מה להוסיף, הדברים האלה מדברים לעצמם ואינם צריכים לביאורים ומתורגמנים, אך אחר כל אלה גם יודע אני כי השחר עוד לא בקע את אורו, הסערה הראשונה תעבור והרב פרישמאן ישוב לעבודתו בתוך ההסתדרות העולמית של המזרחי, וכמו וכן גם הרב עמיאל ישוב עוד הפעם לכתב מאמרים יפים כדי לעשות תעמולה בעד עבודה לטובת הציונית המזרחית ואסיפת שקלים, כלומר הרבנים הנכבדים האלה ישובו לשעבודם אצל הציונית, או יותר נכון מעולם לא נשתחררו משעבוד זה, כי מסתמא תנתן להם איזה הנחה לפי שעה עד יעבר זעם, אינני אופטימיתן במדה כזו להאמין כי בין לילה יתהפכו משועבדים לבני חורין, בכל זאת אני רואה בסכסוך זה אותות לטובה, באשר גם תנועת השחרור, בתוך הממלכות של ממשלת היחיד, היתה קודמת למעשה השחרור בפועל בתוך החיים הממשיים, ואין ספק בדבר כי התנועה הקודמת הלזו היתה סיבה וגורם עיקרי למעשה השחרור אשר בא אחריה.

צורתו, של אות והשעבוד מה שהמזרחיים משועבדים להציונים, בהחצונית שלה, דומה להעבדות של עבדים אשר ההכנעה והמשמעת היא להם לטבע, כי היחוסים שבין הציונים עם המזרחים הוא ממש אותו היחוס אשר היה ל"הפריץ" הפולני בתקופתו עם היהודי מה"יפית" שלו, אבל המסתכל בתוך הפנימיות של אותו החזיון וישים לב להכיר היטב את מהותם ותכונתם של אותם הקשרים והלולאות המחברים ומדבקים את המזרחים להציונים, יראה כי המזרחים לא עבדים שיש להם פסיכולוגיה של "נרצע" האומר "אהבתי את אדוני" "לא אצא חופשי" – כ"א משוחדים הם אשר השוחד עיוור את עיניהם, לא שחד ממון וגם לא שחד דברים, אלא השחד של "אהבה מקלקלת את השורה" לא אהבת עבד את אדונו אך אהבת הארץ ערש ילדותינו .

"המזרחיים" הראשונים כמו הגאון ר' יעקב יצחק ריינס זצ"ל ובני חבורתו, לא מצאו דרך אחר בלבד הדרך האחד לכנוס בתול ההסתדרות הציונית בתור פדרציה מיוחדת העובדת יחד עם הציונים רק במה שנוגע להוצאת הפרוגרמה הבזילית לפעולה ולא במה שנוגע לעבודת הרוח, כי מעטים היו אז במספרם לעומת המספר של הציונים הכלליים ולא יכלו לבנות להם במה מיוחדת פני עצמם. אהבתם ומסירתם לרעיון הלאומי שבהציוניות הטעתם להאמין כי בעבודות רוחניות יהיה ה"מזרחי" הכח המכריע בהקונגרסים הבאים, אחר שיתוספו להם חברים, והרוב יהיה על צדם, ו"אהבה" זו גם עוורה את עיניהם שלא לראות איך נתהפכו לאט לאט למנקי נעליים אצל הציונים.

כן הדבר, אין לחשוך את מנהיגי המזרחיות בערמימיות וזיפנות, ואף כי העובדות החיות מוכיחות במעשים בכל יום כי הנם מסייעים לעוברי עבירה ולמחללי דת, בכל זאת הדבר ודאי כי לא צבועים וזיפנים הם כ"א טועים, מקרים שונים, חצוניים ופנימיים, בההשתלשלות של ההסטוריה מהעבר הלא רחוק גרמו לכך כי גדולים וטובים מהיהדות החרדית הוכו בעוורון בשביל שחד של "אהבה מקלקלת את השורה" להאמין במנהיגי הציונית, אף כי חפשייתם הקצונית היתה ודאית, אבל גם כשרונם לנהל תעמולה לא היה מוטל בספק, וכיון שרק טועים לפנינו אין לנו לעשות עמהם מלחמות בסערה וסופה כמו עם אויבים, שהמטרה ממלחמות כאלו היא רק להחליש את הכח של הצד שכנגד, ולא להביט על האמצעים שמשמשים בהם אם הם כשרים או לא כשרים,

עלינו רק להכריז על המעשים ולקרוא את הילד בשמו, להבליט בצבעים בולטים את התמונה הנכונה של פריצות הדת מהפוצים, להראות בדיוק על טיבם וטובם של הזרעונים והצמחים מה שהציונית מוציאה.

באשר את מאמרי זה אני כותב על האדריסה של האגודתיים והמזרחיים גם יחד, לכן עד כאן במה שנוגע להאגודתיים, ומכאן ואילך אטפל בהדברים מה שלפי דעתי הם שייכים למזרחיים, כלומר מה שהמזרחיים צריכים לדעת.

יש להם להמזרחיים תרעומות על הציונים בגלל הדבר מה שאלה האחרונים אינם מותרים כלום מדעותיהם בהנהגה הציונית, ואינם עושים להם כל הנחה במה שנוגע להנהגה הרוחנית, מקבלים שקלים מהמזרחים בתודה רבה ובתשואת חן, נותנים להן מקום בכבוד גדול לעשות פרופגנדות בעד הציוני, אך להשתתף בעבודת הרוח כדי להשפיע על המוסדות הצבוריים גם מרוח המזרחים לא יתנו להם כל רשות, מרשים להם רק להסכים ולענות אמן על ה"קדוש" ו"ברוך" של הציונים, אבל לא לשתף גם את ה"קדוש" ו"ברוך" שלהם.

תרעומות זו של המזרחיים היא רק מפני שהם קרובים לעצמם, ואין אדם רואה חובה לעצמו, אבל ברגש המוסר אין מקום כלל וכלל לתרעומות זו. אדרבה, מצד ה"מוסר" אין הציונים רשאים לעשות ככל ותור בשביל המזרחים. לפי הכרתם הפנימית של הציונים הנה תרבות המזרחית שהיא דתית-תרבות מסוכנה של בני אדם לא מקולטרים המזיק הרבה על דרך ההתקדמות. ה"אמונות" וה"דתיות", היו צעדים של התפתחות בהשתלמות האדם רק בדורות הקדמונים שהאדם עוד היה במצב פראי מעט או הרבה. אבל עתה, עתה שפיראות של האדם הקדמוני והשגותיו על דבר החיים כבר עברו ובטלו, אין מקום כלל למושגים דתיים, ואפשר רק לחשבם למפריעים ומכשולים המעברים את ההשכלה האנושית במהלכה, ובפרט ההבנה של בעלי התלמוד על דבר מושגי היהדות בודאי הם חושבים לתוצאה גלותית. אדרבה איך אפשר לדרוש מהציונים בעלי השקפות האל כי יעשו ותורים בעד המזרחיים שהם רוצים להכניס זרמים מסוכנים בעד התחיה העברית בתוך הארץ שהם הציונים, רוצים לרקום שם, ודוקא שם, תחיה חדשה בעד עם ישראל, תחיה נורמלית בעד בני חורין אשר התנערו מאבק הגלות?

כמובן לא כל הציונים יש להם השקפות כאלו על דבר הדתיות בכלל ועל דבר דת ישראל בפרט, אבל המנהיגים העומדים בראש התנועה, שהנם רוח החיה, ובתך ההסתדרות הציונית, בודאי רואים אסון בעד החיים הפוליטיים של עם ישראל, בתור עם אשר במובן ידוע יהיה עומד ברשות עצמו, אם יהיה מוכרח להשתמש בשבת גויים ביום השבת לצרכי מדינתו. אפשר הדבר כי לא לרצון להם מעשיהם של החלוצים המחללים את השבת בפרהסיה ללא צורך כלל, עוד השעה מוקדמת העט לחלול קודש קצוני המעורר סאון בין החוגים החשכים שעוד לא הספיקו להשתחרר מעבדות הגלות ... גם אפשר כי בתור אנשים מנומסים ובעלי טעם הנם מתחשבים עם מ"קודש" של אחרים אף שכשהם לעצמם אינם מאמינים כלל ב"קודש" זה, וכדי שלא לחלל את קדשיהם של האחרים ישמרו עצמם מחלול קודש ברבים, אם לא ימצאו בזה צורך, אבל איך אפשר לדרוש מהם כי ימסרו את החנוך של הדור הצעיר בארץ ישראל בידי אנשים אשר ירגילו את הילדים הרכים מראשית טל ילדותם בההשקפה התורנית כי העושה מלאכה ביום השבת מות יומת? אם יעשו כן, וימלאו אחר דרישותיהם של המזרחים, הלא את נפש העם הם קובעים....

אומרים כי מכס נורדוי, אמר שרוצה לראות בבנינו של ציון, אף אם יהיה הראשון אשר הב"ד הגדול בירושלים ידונוהו לסקילה בשביל חלול שבת. מאמין אנכי כי תפלתו זו יצאה ממעמקי נשמתו, אהבתו לעם ולארץ היתה גדולה מאהבתו לעצמו, ובכל חם לבו, היה מעלה את עצמו בשמחה לקרבן בעד אושר עמו, אבל יחד עם זה גם הדבר ברור כי רצונו הפנימי היה, כי הוא יהיה קרבן הראשון וגם האחרון, ואחר שיהרגוהו תתפשט ההכרה בהצורך ההכרחי לבטל מנהג בדברי זה, האם לא כך הדבר?

איך אפשר לדרוש מהציונים האוהבים את עמם כנפשם ורוצים בתקנתו, המשתוקקים לראות דור יולד בארץ ישראל מתענג על נועם החיים והנהו בריא בגופו ונשמתו, להניח להשתתף בהנהגה הרוחנית לאנשים שיש להם מושגים בכשר וטריפה אסור ומותר? רק עם גלותי אשר כל היותו וישותו בנס עומד, יכול לחיות בתנאים כאלה, אם הוא חיוור פנים וכחוש בשר גם כן אין בכך כלום, אבל עם הרוצה לעמוד על בסיס מוצק ולא לרחף בין שמים וארץ, עם הרוצה לחיות חיים טבעיים ונורמלים – הוא גם צריך למזונות בריאים המחזקים את הגוף והשרירים, מזונות בזול או לפחות שלא ביוקר גדול, למען יוכלו להתכלל במזון מבריא גם האנשים שאינם אמידים...

דאגות וחשבונות כאלה ודומים לאלה, ממלאים את כל חללו של כל ציוני הגון שהוא חפשי בדת, וכדי להקל את הכבד הקושי שבשאלת התחיה העברית מוצאים הציונים החפשיים לצורך הכרחי לחנך בארץ ישראל דור חדש, דור בן חורין, אשר ישליך מעליו את הכבלים והמשאות שהעמיסה עלינו הגלות, ואיך אפשר לבקש מהם כי ימעלו מעל בשאיפתם היותר עיקרית, וימסרו את ההנהגה בידי אנשים זרים אשר יהרסו את כל מגדליהם ותקוותיהם?

צריכים אנחנו לדעת ולהודות על האמת, כי לא כל חברי ההנהגה הראשית בתוך ההסתדרות הציונית, מחזיקים את הציוניות לפרה חולבת כדי למשוך ממנה פרנסה, יש מהם רבים שהנם בעלי סיסטמה ושטה קבועה היודעים היטב מה שהם רוצים, ואינם סתם פורקי עול ופורצי גדר מהטפוס הידוע של בעלי תאוה, הציונים האלה הנם מסוכנים ביותר כי אי אפשר לשחדם בדברים וגם לא בכסף, ולא ימכרו את הפרנציפ שלהם ומשאת נפשם במחיר השקלים אשר המזרחים יעזרו להם לקבץ.

אפשר להגיד בבטחון גמור את האותיות מאחור, כי כל זמן ש"המזרחי" ישאר בתוך ההסתדרות של היונים לא יהיה לעולם לכח בפני עצמו, אולי ישליכו לו פרוורים, אבל להפרורים המושלכים לא יהיה ערך כללי וחשיבות שיש בה ממש בתוך החיים הארצי-ישראליים, ואפילו אם יתרבו אוכלסי המזרחי כהנה ומהנה, יהיו ה"מזרחיים" רק סמוכים על שלחן הציונים, ויהיו רק מסייעים להשאיפות הציוניות.

הרב עמיאל מתפאר במאמרו הנ"ל: "מצבה של הסתדרותנו (הסתדרות המזרחית) הוא אמנם טוב שהרי אף מתנגדינו היותר חזקים בין מימין ובין משמאל, אי אפשר להם להכחיש, שהסתדרותנו גדלה ונתחזקה מאד בשנים האחרונות הרבה יותר ממה שפיללנו בעצמנו, ובקונגקס הי"ב ראינו את הסתדרותינו והיא מרובה באוכלוסין יותר מכל הפדרציות השונות כו'. רוצה אני להעיר כי הרב הנכבד הלזה יכול לקוות כי בהקונגרס הי"ד או הט"ו יכנסו בתוך ההסתדרות של המזרחי, גם ה"ה וויצמן, סוקולוב, אוסישקין, זבוטינסקי, עוד ועוד, יכול להשתעשע בהתקוה כי השם "ציוני" יבטל לגמרי, וכל ההסתדרויות השונות שבמחנה הציונים רק

בשם "מזרחי" תקראנה, מנהיגי הציונית אינם אנשים רעים בטבע, הנחה זו יעשו ל"המזרחי"
להקרא בשמו, אבל אדוני הרב-לא השם הוא העיקר!

האמת הודאית היא כי צר המקום בעד ה"מזרחי" בתוך ההסתדרות הציונית, אם חברי המזרחי
רוצים לעבוד בעד התחיה העברית בארץ ישראל ובעד בנין הארץ, על פי הרוח של יהודים
מזרחים, עליהם להשתחרר מאפוטרופוס של מנהיגי הציונית, (ולעשות להם הנהגה מיוחדת)
שאינן לה כל שיכות עם ההנהגה הציונית. ואף כי על ידי כך יתמעטו חברי ה"מזרחי", כי הציונים
ברוח הקוראים לעצמם "מזרחים" בודאי לא יאבו לכנוס בתוך הסתדרות כזו של "מזרחים"
ויחליפו את שמם בשם היותר נאה להם. והיותר הולמתם - "ציונים", אבל יכולים להיות כי
החסרון הלזה ימלא במספר יותר גדול חברים אחרים שהנם יותר קרובים לרוחו של ה"מזרחי".

אמנם מאמרי זה הנו ראלי מעט יותר על המדה, אבל עד מתי חצאי מלים ואונאה עצמית?